

■ Det djärva spelet om Kabul | © Jan Hjärpe & RIT

[Jan Hjärpe](#) är professor i islamologi

---

*Tidigare publicerad i Sydsvenska Dagbladet

Attentaten mot World Trade Center i New York och mot Pentagon i Washington den 11 september innebar en enorm förödmjukelse, särskilt för USA:s militärer. Världens starkaste militärmakt kunde inte skydda medborgarna på egen mark. Man hade besegrats av 19 män med knivar. Gärningsmännen själva var redan döda. Förödmjukelsens art förklarar reaktionen. Det gällde att finna en fiende som passar den militära kompetens och avancerade vapenarsenal som man besitter.

"Idén att man på diplomatisk väg, eller genom militära påtryckningar, skulle få talibanregimen att utlämna Usama ibn Ladin, är orimlig"

Mobiliseringen har kunnat följas i alla medier. Men den politiska realiteten kräver annat. För att "föra krig" mot terrorismen i dess nutida arbetsformer på IT-nätet, bland gerillor i avlägsna länder, i hemliga nätverk över hela världen, inom organisationer i ständig förändring, krävs underrättelseverksamhet, specialkompetenser, medhjälpare. Man måste ta hänsyn till den icke obetydliga muslimska delen av USA:s befolkning. Man måste få allianser i den muslimska världen. Man måste liera sig med en rad länders regeringar och inrikesministerier. Det är känsligt, eftersom regimerna ofta nog inte sitter med folkligt mandat och har inte obetydliga folkliga opinioner emot sig. Det är riskabelt att alltför synligt ställa upp på USA:s sida. Alltså kräver man motprestationer, ekonomisk hjälp, erkännande, förändring av USA:s politik i Mellanöstern. FN måste också vinnas - USA avbetalar nu på sin stora skuld till världsorganisationen, vilket knappast skett utan attentaten den 11 september. Man måste vinna, eller åtminstone inte stöta bort, de folkliga opinioner i den muslimska världen, som man så grundligt ignorerat ända fram till den 11 september.

Terroristernas aktion hade till syfte just att försöka provocera fram ett "vi—de" -tänkande, att reaktionen skulle riktas mot islam och muslimer, för att på så sätt tvinga världens muslimska befolkningar till sin sida i kampen. Men dessa extrema militanta grupper, de som med våld vill förverkliga sina speciella idéer om vad en "islamisk stat" borde vara, är marginaliserade. Majoriteten av världens muslimer tar avstånd från att våld legitimeras med religionens ord. Våldet

drabbar "de egna", släktingar, vänner, grannar, yrkeskamrater, trosfränder. Det väcker avsky inte minst bland de fromma som värjer sig för att få sin tro komprometterad på detta sätt. "Detta är inte islam".

I världens opinioner associeras dramat till konflikten Israel-Palestina. Den är i sig, räknat i antalet dödade, en av de smärre av dagens ofreder. Men den symboliska betydelsen, Palestinakonflikten i människors världsbild, är stor. Den väcker starka känslor. Våldet mot palestinierna har givits ökad formell legitimitet under det senaste året av Sharons regering. Den israeliska armén har numera generellt tillstånd att göra aktioner in i de områden som står under palestinsk administration. Regeringen har givit tillstånd till att det byggs fler bostäder för bosättare i de ockuperade områdena. Inneslutningen av dessa områden har medfört en omöjlig ekonomisk situation. Desperationen har ökat. Självordsattentaten (och försöken till självordsattentat) har varit många. De har utlöst vedergällningsattacker, som i sin tur inspirerat till än fler självordsaktioner. Det förefaller som om man i Europa och USA faktiskt inte har insett hur stark den folkliga reaktionen på palestiniernas situation är. Diskrepansen mellan sanktionspolitiken mot Iraks folk och det markant proisraeliska agerandet från USA:s sida har upplevts som mycket stötande. Opinionstrycket sätter här regimerna i den muslimska världen (som ofta nog är beroende av ekonomisk och även militär hjälp från USA) i knipa.

Afghanistan är nu en krigsskådeplats och talibanregimen liksom dess världsbild står i centrum för uppmärksamheten. "Talib" betecknar någon som studerar vid en religiös skola. Det syftar på att rekryteringen till rörelsen har skett bland eleverna i sådana skolor. Till saken hör att skolorna i det här fallet är knutna till den s k deobandirörelsen i Pakistan, en extremt traditionalistisk form av islam. Många föräldrar, flyktingar från Afghanistan, har (ofta i brist på alternativ) placerat sina pojkar i dessa skolor, där de fått en speciell världsbild inpräntad, i en rent maskulin miljö. Allt som sker tolkas in i en föreställning om islams tidiga historia, och i en mycket traditionalistisk tolkning av Koranen och Sharia.

Man får en känsla av att världens politiker och media faktiskt inte inser hur ord och skeenden, politiska och diplomatiska utspel uppfattas genom de här mönstren. Sprängningen av Buddhastatyerna i Bamiyan är ett exempel av många, ett agerande som associerade till hur Profetens kusin Ali rensade kultplatser i 600-talets Arabien. Talibanernas ledare, mulla Muhammad Omar, lät 1996, iklädd "Profetens mantel" i Kandahar, utropa sig som Amir al-Mu'minin, "de troendes befallningshavare", en kaliftitel, och motta sina anhängares bay'a, deras

trohetsed. Att man tolkar sin egen situation i prejudikaten från islams äldsta tid kan man se t ex i åtgärden i maj i år, då man införde en bestämmelse som påminner om det som tillskrivs den andre kalifen, Omar (634-644 av vår tidräkning). Påbudet gällde att icke-muslimer (i det här fallet hinduer) i Afghanistan skulle bära ett gult tygstycke på sina kläder som kännemärke.

Den 9 september skadades den mot talibanerna fientliga "nordalliansens" ledare Ahmad Shah Masud i ett attentat och avled. Efter den 11 september är nordalliansen självklart intressant för USA. Försöken att få de ledande i Kabul att utlämna Usama bin Ladin har (givetvis) misslyckats. Han hade (i juni) givit mulla Muhammad Umar sin bay'a, sin trohetsed, och endast om man kan bevisa att han brutit sin lydnadsplikt mot "amir al-mu'minin" kan man ses som befriad från plikten att stå på hans sida. Idén att man på diplomatisk väg, eller genom militära påtryckningar, skulle få talibanregimen att utlämna Usama ibn Ladin, är orimlig: Den strider mot de mönster som finns i det talibanska tänkandet.

Svält råder i Afghanistan, och koleraepidemier har visat sig. Flyktingströmmarna är väldiga (det talas om åtta miljoner). FN, och USA, försöker få fram mat och mediciner och annan hjälputrustning. Detta är nödvändigt som ett led i strävan att få hjälp från pakistansk sida. Ett led i uppbyggnaden av en front mot talibanerna var den afghanska oppositionens möte med exkung Muhammad Zahir Shah i Rom, och den 1 oktober deklarerades att man är överens om samarbete. Även ledamöter i USA:s kongress träffade exkungen. Överenskommelsen går ut på att en Loya Jirga, en rådsförsamling, skall besluta om styret i Afghanistan, när talibanväldet väl upphört. Kanske kan detta lyckas: Här finns mönster som kan vara fungerande alternativ till de talibanska. Pakistan är i högsta grad involverat, genom trycket av flyktingar och genom kravet från USA att delta i kampen mot Usama bin Ladins nätverk (al-Qa'ida). Men general Pervez Musharraf har tagit makten genom en kupp. Hans politiska legitimitet är alltså högst diskutabel. På initiativ av USA har FN:s säkerhetsråd hävt de sanktioner som infördes efter de pakistanska kärnvapenproven, och i balans med detta också sanktionerna mot Indien. Läget efter 11 september är alltså att man de facto erkänt Pakistan och Indien som legitima kärnvapenmakter.

Men den interna oppositionen mot att Pakistan ställer upp på USA:s sida i ett eventuellt krig i Afghanistan är stark. I Nordvästprovinsen har tre islamistiska partier nu bildat en koalition. Kashmirfrågan blir oundvikligen en del av konflikten: våldet ökar. Den 1 oktober genomfördes en självmordsaktion (med minst 29 döda) mot delstatsparlamentet i Srinagar. Skeendet berör även muslimska länder långt från Afghanistan. Den 28 september hävde säkerhetsrådet (med USA:s

goda minne) FN-sanktionerna mot Sudan. Det är viktigt att få med just Sudan i kampen mot terrorismen, eftersom det finns alltför mycket vapen (och extremism) till hands i regionen. OIC, den Islamiska Konferensorganisationen har kallats till krismöte i Doha (Qatar) i morgon den 9 oktober. Redan 1 oktober fördömde dess generalsekreterare Abdelouhed Belkaziz terrordåden i USA och framhöll att de stred mot islams lära. Organisationen är regeringarnas organ. Men, som sagt, regimerna kan inte negligera de folkliga opinionerna.

Nu råder en osäker situation. Man är i Washington inte omedveten om att verkligheten är komplicerad och att obetänksamma åtgärder kan vara högst kontraproduktiva. Så det är ett djärvt spel när bombningen av Kabul nu har inletts.